

رسالة في القضاء والقدر

Risalah fiy al-Qadhwaa' wal-Qadar
[Kijitabu kuhusu mifango na makadirio ya Allaah]

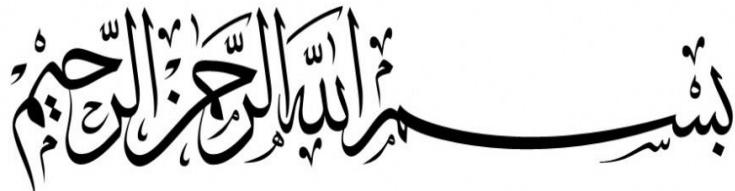
Mwandishi:

Imaam Muhammad bin Swaalih bin Uthaymiyn

Tarjama:

Abu Bakr Khatwiyb al-Atrush

01. Utangulizi wa "al-Qadhwaa' wal-Qadar"	3
02. Maoni tofauti juu ya makadirio	5
03. Kila mmoja anatofautisha kati ya matendo ya kutaka na ya kutokutaka	7
04. Madhehebu ya Jabriyyah yanaivunja Shari'ah tokea kwenye msingi wake	8
05. Upunguani wa Qadariyyah juu ya uelewa wa uola	10
06. Kila mtu anapata kile anachostahiki	11
07. Fanya bidii ya maisha ya Aakhirah kama unavyofanya bidii ya maisha haya	12
08. Jichagulie njia yako	14
09. Mtu katika maisha yake ana khiyari	15
10. Utashi wa Allaah ni wenye kuafikiana na hekima Yake	15
11. Daraja ya kwanza ya makadirio: Elimu	16
12. Daraja ya pili ya makadirio: Kuandika	17
13. Daraja ya tatu ya makadirio: Matakwa	18
14. Daraja ya nne ya makadirio: Kuumba	20
15. Matendo na maneno ya mja yameumbwa na Allaah	21
16. Mwisho wa kitabu "al-Qadhwaa' wal-Qadar"	23

01. Utangulizi wa "al-Qadhwaa' wal-Qadar"

Himdi zote anastahiki Allaah. Tunamhimidi Yeye na kumuomba msaada na msamaha. Tunaomba ulinzi kwa Allaah kuto kamana na shari ya nafsi zetu na matendo yetu maovu. Yule anayeongozwa na Allaah, basi hakuna wa kumpoteza, na yule anayepotezwa na Allaah, basi hakuna wa kumwongoza. Ninashuhudia ya kwamba hapana mungu wa haki isipokuwa Allaah, hali ya kuwa peke yake hana mshirika, na ninashuhudia ya kwamba Muhammad ni mja na ni Mtume Wake. Allaah (Ta'ala) amemtuma kabla ya Qiyaamah ili kufikisha bishara njema na kutahadharisha na akiwa ni mlinganizi katika dini ya Allaah na taa lenye kuangaza. Akafikisha ujumbe, akatimizia amana, akaunasihi Ummah na akapambana kwa ajili ya Allaah ukweli wa kupambana mpaka pale alipofariki. Swalah na salaam ziwe juu yake yeye, kizazi chake, Maswahabah wake na wale wote watakaomfuata mpaka siku ya Qiyaamah.

Amma ba'd:

Ndugu watukufu! Hakika katika mkutano huu tutaitafiti mada muhimu inayowahu su waislamu wote. Inahusiana na makadirio na mipango ya Allaah. Jambo hili liko wazi. Tusingelizungumzia endapo watu wengi wasingeuliza maswali juu yake, lau yasingekuwa ni yenye kuwatatiza watu wengi, lau kama wengi wasingelikuwa ni wenye kuyaingilia (wakati fulani kwa haki na wakati mwingine kwa batili), lau kama matamanio yasingelikuwa ni yenye kuenea na ni mengi na lau kama mtenda dhambi asingelikuwa ni mwenye kutaka kuyapitisha madhambi yake kwa kutumia hoja ya makadirio na mipango.

Kipindi chote hakukuacha kuwa maoni tofauti kuhusu makadirio na mipango. Imepokelewa namna ambavyo Maswahabah walizozana kuhusu

makadirio ambapo Mtume (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) akawakataza na kuwaambia kwamba hakuna kilichofanya kuangamia nyumati zilizotangulia isipokuwa ni sampuli ya mizozo kama hii. Hata hivyo Allaah amewaongoza waja wake waumini Salaf ambao wamechukua njia ya kati na kati katika elimu na maneno yao.

Makadirio na mipango ya Allaah (Ta'ala) ni katika uola Wake (Subhaanahu wa Ta'ala) juu ya waja Wake. Ni moja katika vigawanyo vya Tawhiyd ambavyo wanachuoni wamevigawanya mafungu matatu:

- 1- Tawhiyd-ul-Uluuhiyyah inayohusiana na kumpwekesha Allaah katika 'ibaadah.
- 2- Tawhiyd-ur-Rubuubiyyah inayohusiana na kwamba Allaah peke yake ndiye mwenye kuumba, mwenye kumiliki na mwenye kuyaendesha mambo.
- 3- Tawhiyd-ul-Asmaa' was-Swifaat inayohusiana na kwamba Allaah amepwekeka katika majina na sifa Zake.

Kuamini makadirio ni katika uola wa Allaah ('Azza wa Jall), Tawhiyd-ur-Rubuubiyyah. Ndio maana Imaam Ahmad (Rahimahu Allaah) amesema:

"Makadirio ni uwezo wa Allaah."

Kwa kuwa bila shaka yoyote ni katika uwezo Wake wenye kuenea. Makadirio vilevile ni siri ya Allaah (Ta'ala) iliyofichikana ambayo hakuna yeyote anayeijua isipokuwa tu Yeye (Subhaanahu wa Ta'ala). Yameandikwa katika ubao Ullohidhiwa ambao hakuna yeyote aliye nao. Hatujui yale Allaah aliyotukadiria juu yetu au dhidi yetu. Vilevile hatujui yale Allaah aliywakadiria viumbi isipokuwa baada ya kile kilichokadiria kutokea au kupitia maelezo sahihi.

02. Maoni tofauti juu ya makadirio

Inapokuja katika makadirio basi Ummah wa Kiiislamu umegawanyika sehemu tatu:

Ya kwanza: Kundi lillothibitisha makadirio kwa kupindukia na wakakataa uwezo na utashi wa mja. Wanasema kuwa mja hana uwezo wala utashi na kwamba ni mwenye kutenzwa nguvu na hana khiyari. Wanamfananisha na mti unaopelekwa na upepo. Hawatofautishi kati ya kitendo anachofanya mja kwa khiyari yake na kitendo kinachomtokea pasi na khiyari yake. Ni jambo lisilokuwa na shaka ya kwamba watu hawa ni wapotevu. Ni jambo linalojulikana fika kidini, kiakili na kidesturi ya kwamba mtu anatofautisha kati ya kitendo cha khiyari na kitendo kisichokwu cha khiyari.

Ya pili: Kundi lillothibitisha uwezo na utashi wa mja kwa kipindukia. Wamefikia kiasi cha kwamba wanapinga Allaah (Ta'ala) kuwa na utashi, anataka au anaumba kitendo cha mja. Wanadai ya kwamba mja anatenda kivyake. Baadhi yao wamepitiliza na kufikia mpaka kusema ya kwamba Allaah (Ta'ala) hajui yale wanayotenda waja isipokuwa baada wameshayafanya. Hawa pia wamepitiliza hali ya juu katika kuthibitisha uwezo na utashi wa mja.

Ya tatu: Waumini walioamini wakaongozwa na Allaah kwenye haki katika yale mambo watu wametofautiana kwayo. Nao ni Ahl-us-Sunnah wal-Jamaa'ah. Katika hayo wamepita njia ya kati na kati na wameshikamana na dalili za Kishari'ah na za kiakili. Wanasema kuwa matendo ambayo Allaah (Ta'ala) anaumba kwa walimwengu yamegawanyika aina mbili:

Aina ya kwanza: Yale matendo ambayo Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) anayafanya yapistike kwa viumbe Wake. Hapa hakuna anayeweza kuathiri kitu. Mfano wa matendo haya ni kunyesha mvua, kuota mazao, uhai, kifo, maradhi, afya njema na mambo mengine ambayo yanaonekana katika viumbe vya Allaah (Ta'ala). Hapa hakuna anayeweza kuathiri kitu. Yote yanahusiana tu na utashi wa Allaah (Ta'ala), aliye Mmoja pekee anayedhibiti mambo yote kwa nguvu.

Aina ya pili: Yale matendo yanayofanywa na viumbe wote kwa kutaka kwao. Matendo haya yanapitika kutokamana na kutaka na utashi wa watendaji. Kwa kuwa Allaah (Ta'ala) ameyafanya hayo kwao. Allaah (Ta'ala) amesema:

لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ

"Kwa yule mionganoni mwenu anayetaka anyooke."¹

مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ

"Mionganoni mwenu wako wenyewe kutaka dunia na mionganoni mwenu wako wanaotaka Aakhirah."²

فَمَنْ شَاءَ فَلِيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلِيَكُفُرْ

"Anayetaka aamini na anayetaka akufuru."³

Mtu anaelewa yale anayoyafanya kwa kutaka kwake na yale anayoyafanya kwa kutokutaka kwake na kwa kutenzwa nguvu. Mtu anateremka kwenye ngazi kwa kutaka kwake kutoka juu ya paa na anajua kuwa anafanya hivo kwa khiyari. Lakini endapo ataanguka kutoka juu ya paa anatambua kuwa hakufanya hivo kwa kutaka. Anatambua tofauti kati ya matendo hayo mawili

¹ 81:28

² 03:152

³ 18:29

na kujua kuwa kitendo cha kwanza ilikuwa ni kwa kutaka kwake na kitendo cha pili haikuwa kwa kutaka kwake. Watu wote wanayajua haya.

03. Kila mmoja anatofautisha kati ya matendo ya kutaka na ya kutokutaka

Mtu anatambua kuwa pindi anapopatwa na maradhi ya kutokwa na mikojo hovyo sio jambo linalomtokea kwa kutaka kwake. Akiwa hana maradhi haya mkojo unatoka kwa kutaka kwake. Mtu anajua tofauti kati ya hali hizo mbili. Hakuna anayepinga tofauti kati ya hayo mawili. Hali kadhalika yale yote yanayomtokea mja; anajua yale yenye kutokea kwa kutaka na pasi na kutaka. Katika huruma wa Allaah ('Azza wa Jall) ni kuwa mwanaadamu anafanya mambo kwa kutaka pasi na kufanyiwa hesabu kwayo. Kama mfano wa mwenye kufanya kitu kwa kusahau au usingizini. Allaah (Ta'ala) amesema kuhusu watu wa pangoni:

وَنُقَبِّلُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَاءِ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعِيهِ بِالْوَصِيدِ

"Tunawagueza upande wa kulia na upande wa kushoto na mbwa wao amenyoosha miguu yake ya mbele kizingitini."⁴

Wao ndio wenye kujigeuza, lakini kwa vile mwenye kulala hafanyi kitu kwa khiyari wala haadhibiwi kwa anachokifanya ndipo Allaah (Ta'ala) akakinasibisha kitendo hicho Kwake mwenyewe. Mtume (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) amesema:

⁴ 18:18

"Mwenye kusahau wakati amefunga na akala au kunywa, aikamilishe swawm yake. Hakuna mwingine isipokuwa Allaah ndiye kampa chakula na kumnywesha."

Kula na kunywa huku amekunasibisha kwa Allaah ('Azza wa Jall) kwa kuwa kitendo hicho kimepitika kwa kusahau. Kwa hiyo haya yanakumbushia matendo yanayotokea pasi na kutaka. Sote tunajua tofauti ya maumivu yanayokuwa bila ya khiyari na mawazo yenye kuenea ambayo hatujui sababu yake ni nini na maumivu, au furaha, ambayo inatokamana na kitu cha khiyari. Hili ni jambo liko wazi na himdi zote ni za Allaah.

04. Madhehebu ya Jabriyyah yanaivunja Shari'ah tokea kwenye msingi wake

Iwapo tungefuata maoni ya pote la kwanza ambalo limepindukia katika kuthibitisha makadirio Shari'ah ingevunjika kutoka kwenye msingi wake. Kwa sababu maoni yanayosema kuwa mja hana utashi yanapelekea yule mwenye kufanya matendo mema asisifiwe na yule mwenye kufanya matendo mabaya asikatazwe kwa kuwa hakuna katika wao aliyefanya kitu kwa kutaka. Natija inakuwa - na Allaah ametakasika kutokamana na hayo - ya kwamba Allaah (Tabarak wa Ta'ala) ni dhalimu kwa mtenda dhambi endapo atamuadhibu kwa dhambi yake kwa kuwa atakuwa amemuadhibu kwa kitu alichokifanya pasi na kutaka kwake. Hili ni jambo linalopingana na Qur-aan. Allaah (Tabarak wa Ta'ala) amesema:

وَقَالَ قَرِينُهُ هَلَّا مَا لَدَيْنَا عَيْنِيدُ الْقِبَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ مَنَاعَ لِلْحَيْرِ مُعَتَدِّلُ مُرِيبُ الْذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَالْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ
قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْعَنَتْهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيْنِي وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْمُرِيبِ مَا يُبَدِّلُ الْقُولُ لَدَيْنِي وَمَا أَنَا بِظَلَامٍ
لِلْعَيْدِ

"Mwenzake atasema: "Haya yaliyoko kwangu yameshatayarishwa." [Hapo ndipo itapita hukumu ya Allaah:] "Mtupeni Motoni kila ambaye ni kafiri mno na mkaidi mzuijaji wa kheri, mrukaji mipaka na mwenye kutia shaka ambaye ameweuka pamoja na Allaah mungu mwingine - mtupeni katika adhabu kali!" Rafiki yake aliye kuwa akimfuata kila mahala [hapa duniani] atasema: "Mola wetu, sikumpoteza mimi akaasi; lakini ye ye mwenyewe alikuwa katika upotofu wa kipindukia! [Allaah] atasema: "Msikhasimiane mbele Yangu! Nilikutangulizeni maonyo. Haibadilishwi hukumu Yangu, na Mimi si mwenye kuwadhulumu waja Wangu."⁵

Amebainisha (Subhaanah) ya kwamba adhabu Yake sio dhulumu bali ni uadilifu kamili. Kwa kuwa Allaah amewatangulizia matishio, akawaonyesha njia iliyonyooka na akawabainishia haki na batili. Hawana hoja mbele ya Allaah ('Azza wa Jall). Lau tungelikuwa na maoni yao haya batili basi maneno ya Allaah (Ta'ala):

رُسُّلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

"Mitume wenye kutoa bishara njema na wenye kutoa maonyo, ili pasikuwepo hoja yoyote kwa watu juu ya Allaah baada ya [kutumwa] Mitume."⁶

yangelibatilika. Allaah (Tabarak wa Ta'ala) amekataa watu kuwa na hoja baada ya kutumwa Mitume. Kwa kuwa hoja imewasimamia. Lau makadirio yangelikuwa ni hoja kwao basi hoja hii ingeliendelea kufanya kazi hata baada ya kutumwa Mitume kwa kuwa makadirio ya Allaah (Ta'ala) ni yenye kuendelea siku zote, kabla na baada ya kutumwa Mitume. Kwa hiyo maoni haya yanabatilishwa kwa dalili na ukweli wa mambo, kama tulivyopambanua kwa mifano iliyotangulia.

⁵ 50:22-29

⁶ 04:165

05. Upunguani wa Qadariyyah juu ya uelewa wa uola

Watu wa maoni ya pili kadhalika wanaraddiwa na dalili na ukweli wa mambo. Dalili zinabainisha wazi kuwa utashi wa mja unafuata utashi wa Allaah ('Azza wa Jall). Allaah (Ta'ala) amesema:

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

"[Kitabu] hichi si jengine isipokuwa ni ukumbusho kwa walimwengu - Kwa yule anayetaka katika nyinyi anyooke. Lakini hamtotaka isipokuwa atake Allaah, Mola wa walimwengu."⁷

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ

"Mola wako anaumba na kuchagua Atakavyo."⁸

وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

"Allaah anaita kwendea katika nyumba ya amani na anamwongoza Amtakaye kuelekea njia iliyonyooka."⁹

Wale walio na madhehebu haya uhakika wa mambo ni kwamba wanakataa moja ya kipengele cha uola. Wanadai kuwa katika milki ya Allaah kunapitika asiyoyataka na kuyaumba. Kila kilichopo kipo kwa kuwa Allaah (Ta'ala)

⁷ 81:27-29

⁸ 28:68

⁹ 10:25

ametaka kiwepo. Yeye ndiye muumba wa kila kitu na ndiye mwenye kukadiria kila kitu. Vilevile wanaenda kinyume na yale mambo yanayojilikana fika ya kwamba viumbe wote ni milki ya Allaah ('Azza wa Jall). Kwa hiyo kila kitu ni milki ya Allaah ('Azza wa Jall). Ni jambo lisilowezekana kukawa katika milki ya Allaah asichokitaka (Tabaarak wa Ta'ala) kiwepo.

06. Kila mtu anapata kile anachostahiki

Ikiwa kila kitu kinatokamana na utashi wa Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) na anaendesha mambo yote, mtu afanye nini? Mtu ashike njia ipi ikiwa Allaah (Ta'ala) amemkadiria kuwa atapotea na hatoongoka? Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) anamwongoza yule ambaye anastahiki uongofu kama ambavyo anampoteza yule ambaye anastahiki kupotezwa. Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) amesema:

فَلَمَّا رَأَوْهُ أَرَأَيَ اللَّهُ قُلُوبُهُمْ

"Basi walipopotoka, Allaah akapotosha nyoyo zao."¹⁰

فِيمَا نَعْصِيهِمْ مِّنْ تَائِفَّهُمْ لَعَنَاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ كُلُّهُمْ مُّحَرَّكُونَ الْكَلِمَ عن مَوَاضِعِهِ ○ وَتَسْوَى حَطَّا بِمَا دَكَّرُوا يِه

"Kwa baadaye walivunja ahadi zao, Tuliwalaani na tukazifanya nyoyo zao kuwa ngumu. Wanayapotosha maneno [Kitabu cha Allaah] kutoka mahali pake na wakasahu sehemu ya yale waliyokumbushwa kwayo."¹¹

¹⁰ 61:05

Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) amebainisha kuwa anampoteza mja kwa kuwa yeye mwenyewe ndiye kasababisha hivo. Kama tulivyotangulia kusema mja hajui kile Allaah (Ta'ala) alichomkadiria. Hajui kama Allaah (Ta'ala) amemkadiria awe mpotevu au awe mwongofu. Ni vipi atashika njia ya upotevu na kutumia hoja kuwa Allaah (Ta'ala) ndiye kampangia hivo? Ni kwa nini asishike njia ya uongofu na kusema kuwa Allaah (Ta'ala) ametaka kumwongoza njia iliyonyooka? Hivi ni sawa kweli mtu akawa Jabriy wakati wa upotevu, na Qadariy wakati wa utiifu? Hapana, si sawa mtu akawa Jabriy wakati wa upotevu na maasi. Anapoenda kombo au akamuasi Allaah anasema kuwa ni kitu alikuwa ameshapangiwa na kwamba hawezi kutoka nje ya kitu Allaah alichokipanga na kukikadiria. Na pindi Allaah anapomwongoza katika utiifu na akamuwafikisha uongofu, anasema kuwa hiyo ni kazi yake mwenyewe. Kisha anadhani kuwa amemfanyia huduma Allaah na kusema kuwa amefanya hilo kutoka kwake mwenyewe. Anakuwa ni Qadariy inapokuja katika utiifu, Jabriy inapokuja katika maasi. Hili ni jambo haliwezekani.

07. Fanya bidii ya maisha ya Aakhirah kama unavyofanya bidii ya maisha haya

Uhakika wa mambo ni kuwa mtu ana uwezo na utashi. Uongofu si jambo lililofichikana kama riziki na masomo. Kila mtu anajua kuwa riziki yake ameshakadiriwa. Pamoja na hivyo anapiganisha riziki hiyo ndani ya mji wake

¹¹ 05:13

na nje ya mji wake, upande wa kulia na wa kushoto. Hakai nyumbani kwake na kusema:

"Ikiwa nimeshapangiwa riziki basi itanijia kwa hali yoyote."

Bali anafanya bidii kutafuta riziki pamoja na kuwa bidii hiyo imefungamanishwa na kitendo. Imethibiti katika Hadiyth iliyosimuliwa na Ibn Mas'uud (Radhiya Allaahu 'anh) kutoka kwa Mtume (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) ya kwamba amesema:

"Kila mmoja wenu linakusanywa umbile lake kwenye tumbo la mama yake kwa muda wa siku arubaini. Kisha linakuwa kipande cha nyama kwa muda kama huo. Kisha inakuwa kipande cha misupa kwa muda kama huo. Halafu anatuminiwa Malaika anayeamrishiwa kuandika mambo mane; riziki yake, muda wake wa kueshi, matendo yake na kama atakuwa ni mla khasara au mwenye furaha."

Riziki imeandikwa kama ambavyo matendo mazuri na mabaya yameandikwa. Kwa nini unafanya kila uliwezalo kwa ajili ya kutafuta riziki ya dunia hii lakini hufanyi matendo mema ili uweze kuingia Peponi? Mbona ni jambo moja. Hakuna tofauti kati ya hayo mawili. Unafanya bidii kwa ajili ya riziki yako na maisha yako na unafanya kila uliwezalo ili uweze kuishi maisha mrefu. Unapokuwa mgonjwa unaizunguka dunia nzima kwa ajili ya kumpata daktari hodari awezaye kukuponya. Pamoja na hivyo hutoishi muda mrefu zaidi ya vile ulivyokadiriwa. Maisha yako hayatozidi na wala hayatopungua. Hutotegemea makadirio na kusema:

"Nabaki nyumbani. Kama Allaah ameshanipangia kuwa nitaishi zaidi basi itakuwa hivo."

Utafanya bidii zote ili kuweza kumpata daktari hodari awezaye kukuponya kwa idhini ya Allaah. Kwa nini hufanyi vivyo hivyo kwa ajili ya maisha ya Aakhirah na kwa ajili ya matendo mema?

08. Jichagulie njia yako

Makadirio kama tulivyotangulia kusema ni siri iliyofichikana ambayo kamwe huwezi kuifichukua. Hivi sasa umesimama kwenye njia mbili. Njia ya kwanza inakuelekeza katika usalama, kufuzu, furaha na heshima. Njia nyingine inayokuelekeza katika maangamivu, majuto na utwevu. Wewe hivi sasa umesimama kati ya njia hizo mbili. Ni mwenye khiyari. Hakuna anayekuzuia kuchukua njia ya upande wa kulia na wala hakuna anayekuzuia kuchukua njia ya upande wa kushoto. Ukitaka, utachukua njia ya kwanza, na ukitaka utachukua njia ya pili. Kusemwe nini lau utachukua njia ya upande wa kulia na kusema kuwa ni makadirio?

Ikiwa utasafiri kwenda katika mji na unaweza kuchagua njia ambayo ni rahisi, fupi na yenye usalama na nyingine sio rahisi, ndefu na haina usalama, tutaona namna utavyochagua ile njia ya kwanza. Hutochukua njia ambayo sio rahisi, ndefu na haina usalama. Haya inahusiana na njia yenye kuhisiwa. Njia ya kimaana ni hali kadhalika. Hakuna tofauti kati ya hayo mawili. Mambo yanahusiana na matamanio ambayo wakati mwingine yanaiongoza na kuishinda akili. Muumini akili yake inatakiwa kuwa yenye kushinda matamanio yake. Endapo ataiacha akili yake timamu iongoze, basi itamfanya aone yale yenye kumdhuru na yenye kumnufaisha na kumfurahisha.

09. Mtu katika maisha yake ana khiyari

Inabaini ya kwamba mwanaadamu anafanya matendo yake ya khiyari kwa kutaka na sio kwa kulazimishwa. Kama anavyotenda matendo katika dunia hii kwa khiyari na anachagua bidhaa fulani kwa mapenzi yake kadhalika anapita njia yake ya kumweleza Aakhirah kwa khiyari. Uhakika wa mambo ni kwamba njia inayoelekeza Aakhirah iko wazi zaidi kuliko njia ya dunia hii. Kwa kuwa njia ya kwenda Aakhirah imebainishwa na Allaah (Ta'ala) katika Qur-aan na Mtume Wake (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam). Kwa ajili hiyo ni lazima njia ya kwenda Aakhirah iwe bainifu na wazi zaidi. Pamoja na hivyo mwanaadamu anachukua njia ya dunia hii ambayo haimdhaminishi matunda yake na anaiacha njia ya kwenda Aakhirah ambayo matunda yake ni yenye kudhaminiwa na ni yenye kujulikana kwa kuwa Allaah ameyathibitisha - na Allaah (Tabarak wa Ta'ala) havunji ahadi Yake.

10. Utashi wa Allaah ni wenye kuafikiana na hekima Yake

Katika 'Aqiydah ya Ahl-us-Sunnah wal-Jamaa'ah ni kuwa mwanaadamu anatenda na anazungumza kwa khiyari na wakati huo huo uwezo na utashi wake ni wenye kunyenyekea utashi wa Allaah (Tabarak wa Ta'ala). Ahl-us-

Sunnah wal-Jamaa'ah wanaamini vilevile kuwa utashi wa Allaah (Ta'ala) unaafikiana na hekima Yake na kwamba utashi Wake (Subhaanahu wa Ta'ala) haukuachiwa hivihivi. Utashi Wake ni wenyе kuafikiana na hekima Yake. Moja katika majina ya Allaah (Ta'ala) ni Mwenye hekima, al-Hakiym, ambaye kwa umairi mkubwa anayahukumu mambo kilimwengu, Kishari'ah na kimatendo. Kwa hekima Yake Allaah (Ta'ala) anamkdiria ni nani atayeongozwa katika waja ambaye Anajua kuwa anataka haki na ana moyo mwema na ni nani atayepotezwa katika waja ambaye anajua kuwa haukulali Uislamu. Allaah (Tabarak wa Ta'ala) anakataa huyu kuwa katika wenyе kuongozwa maadamu Allaah hajajadidi na kubadilisha utashi Wake. Allaah (Ta'ala) juu ya kila jambo ni muweza. Allaah anakataa mambo kupidika pasi na sababu.

11. Daraja ya kwanza ya makadirio: Elimu

Ahl-us-Sunnah wal-Jamaa'ah wanaonelea kuwa makadirio na mipango ina daraja nne:

Ya kwanza: Elimu. Mwanaadamu anatakiwa kuyakinisha kuwa Allaah (Ta'ala) juu ya kila kitu ni mjuzi na kwamba anajua yote yaliyomo mbinguni na ardhini. Haijalishi kitu ikiwa inahusiana na matendo yake mwenyewe au matendo ya waja Wake. Mtu anatakiwa kutambua kuwa hakuna kitu mbinguni wala ardhini ambacho kinafichikana kwa Allaah (Tabarak wa Ta'ala).

12. Daraja ya pili ya makadirio: Kuandika

Daraja ya pili: Kuandika. Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) ameyaandika makadirio yote katika ubao Ulolahifadhiwa. Daraja zote hizi mbili Allaah (Ta'ala) amezitaja katika Aayah pale aliposema:

أَمْ تَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۝ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ ۝ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

"Je, hujui kwamba Allaah Anajua yale yote yaliyomo katika mbingu na ardhi? Hakika hayo yamo katika Kitabu. Hakika hayo kwa Allaah ni mepesi."¹²

Allaah (Subhaanah) ameanza kwa elimu na kusema:

إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

"Hakika hayo yamo katika Kitabu." (22:70)

Bi maana yameandikwa kwenye ubao Ulolahifadhiwa. Mtume wa Allaah (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) amesema:

"Kitu cha kwanza alichoumba Allaah ni kalamu. Akaiambia: "Andika." Ikaasema: "Mola! Niandike nini?" Akasema: "Andika yatayokuwa mpaka siku ya Qiyaamah."

Pindi Mtume (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) alipoulizwa kama matendo yetu yameshakadiriwa au bado akasema kuwa yameshakadiriwa. Pindi

¹² 22:70

alipoulizwa tena matendo yana maana gani na kama mtu si ategemee makadirio akasema:

"*Tendeni! Kila mmoja amesahilishiwa kwa kile alichoumbiwa kwacho.*"

Mtume (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) akawaamrisha kutenda. Hivyo tenda! Hakika wewe umesahilishiwa kwa kile ulichoumbiwa kwacho. Baada ya hapo akasoma (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) maneno Yake (Ta'ala):

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَأَنْقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُبَيِّسِرُهُ لِلْيُسْرَى وَأَمَّا مَنْ بَخَلَ وَاسْتَعْنَى وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنُبَيِّسِرُهُ لِلْعُسْرَى

"Basi yule anayetoa [katika mali zake] na akamcha Allaah na akasadikisha lililo jema zaidi basi Tutamuwepesishia kwa yaliyo mepesi [kufuata maamrisho ya dini]. Ama yule afanyaye ubakhili na akajiona amejitosheleza [kwa kuwa ni tajiri] na akakadhibisha lililo jema zaidi, Tutamuwepesishia kwa yaliyo magumu."¹³

13. Daraja ya tatu ya makadirio: Matakwa

Daraja ya tatu: Utashi. Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) amekitaka kila kilichopo au kisichokuwepo mbinguni au ardhini. Kilichopo kipo kwa kuwa Allaah (Ta'ala) ametaka kiwepo. Kisichokuwepo hakipo kwa kuwa Allaah (Ta'ala) ametaka kisiwepo. Haya yako dhahiri katika Qur-aan tukufu. Allaah (Ta'ala) amethibitisha matakwa Yake katika matendo Yake na katika matendo ya waja. Allaah (Ta'ala) amesema:

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

¹³ 92:05-10

"Hichi [Kitabu] si jengine isipokuwa ni ukumbusho kwa walimwengu - kwa yule anayetaka mionganii mwenu anyooke. Lakini hamtotaka isipokuwa atake Allaah, Mola wa walimwengu."¹⁴

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلْوَهُ

"Na lau Angetaka Mola wako wasingeliyafanya hayo."¹⁵

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ جَاهَنَّمُ الْبَيْتَنَاثُ

"Lau angelitaka Allaah wasingelipigana wale wa baada yao baada ya kuwajilia hoja za wazi."¹⁶

Allaah (Ta'ala) amebainisha kuwa matendo ya waja yanapitika kwa matakwa Yake.

Kuhusu matendo Yake (Ta'ala), mara nyingi yametajwa:

وَلَوْ شِئْنَا لَأَتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًاهَا

"Tungelitaka, Tungeliipa kila nafsi mwongozo wake."¹⁷

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ بِجَعْلِ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً

"Kama angetaka Mola wako bila shaka Angewafanya watu wote kuwa ni ummah mmoja."¹⁸

Kuna Aayah nyingi zinazothibitisha matakwa katika matendo ya Allaah (Tabarak wa Ta'ala).

¹⁴ 81:27-29

¹⁵ 06:112

¹⁶ 02:253

¹⁷ 32:13

¹⁸ 11:118

Imani ya kuamini makadirio haitimii isipokuwa mpaka tuamini kuwa kila kilichopo na kisichokuwepo kinatokamana na matakwa ya Allaah. Hakuna kisichokuwepo isipokuwa Allaah (Ta'ala) ametaka kisiwepo. Na hakuna kilichopo isipokuwa Allaah (Ta'ala) ametaka kiwepo. Haiwezekani kukawepo kitu mbinguni wala ardhini isipokuwa kwa utashi wa Allaah (Ta'ala).

14. Daraja ya nne ya makadirio: Kuumba

Daraja ya nne: Kuumba. Tunaamini kuwa Allaah (Ta'ala) ndiye muumba wa kila kitu. Hakuna kilichopo mbinguni wala ardhini isipokuwa Allaah amekiumba. Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) ameyaumba mpaka mauti hata kama mauti yenyewe hayana uhai. Allaah (Tabaarak wa Ta'ala) amesema:

الَّذِي خَلَقَ الْمُؤْتَ وَالْحَيَاةَ يَسْأَلُونَمْ أَيُّكُنْ أَخْسَنُ عَمَلاً

“Ambaye ameumba mauti na uhai ili akujaribuni ni nani kati yenu aliye na matendo mema zaidi.”¹⁹

Kila kilichopo mbinguni na ardhini basi Allaah (Ta'ala) ndiye amekiumba. Hakuna muumba mwingine isipokuwa Allaah (Tabaarak wa Ta'ala). Tunajua kuwa kila kile (Subhaanah) anachofanya ni kiumbe Chake. Milima, ardhi, mito, jua, mwezi, nyota, upepo, mwanaadamu na wanyama vyote vimeumbwa na Allaah. Sifa za viumbe hivi na kubadilika kwa hali zavyo pia vimeumbwa na Allaah.

¹⁹ 67:02

15. Matendo na maneno ya mja yameumbwa na Allaah

Kuna watu wanaweza kutatizwa na kuuliza ni vipi matendo na maneno yetu yatakuwa ni ya khiyari ikiwa yameumbwa na Allaah ('Azza wa Jall). Mambo ni hivyo kwa kuwa matendo yetu na maneno yetu yanatokamana na mambo mawili:

1- Uwezo.

2- Kutaka.

Ikiwa kitendo cha mtu kinatokamana na utashi na uwezo wake, basi Allaah ('Azza wa Jall) ndiye ambaye ameumba utashi huu kwenye moyo wake. Allaah ('Azza wa Jall) pia ndiye ambaye ameumba uwezo ndani yake. Anaumba sababu kamilifu inayofanya kupatikana kwa matokeo. Ambaye kaumba sababu hii ndiye ambaye kaumba matokeo. Allaah (Ta'ala) kuumba kitendo cha mja ni kwa njia ya kwamba kitendo na neno la mja yanatokamana na mambo mawili:

1- Uwezo.

2- Kutaka.

Asingeliweza kufanya pasi na kutaka na pasi na uwezo. Anayetaka kutenda lakini akawa si muweza hatoweza kufanya kwa kuwa si muweza. Vilevile ambaye ni muweza lakini akawa si mwenye kutaka hatoweza kutenda. Kwa vile kitendo kimetokamana na utashi wa maazimio na uwezo mkamilifu, basi Allaah ndiye ambaye ameumba utashi wa maazimio na uwezo mkamilifu. Kwa njia hii tunapata kujua ni vipi Allaah (Ta'ala) anaumba matendo ya mja.

Vinginevyo si mwingine ila mja ndiye mwenye kutenda; yeze ndiye mwenye kujisafisha, yeze ndiye mwenye kuswali, yeze ndiye mwenye kutoa zakaah, yeze ndiye mwenye kufunga, yeze ndiye mwenye kuhiji, yeze ndiye mwenye kufanya 'Umrah, yeze ndiye mwenye kuasi na ndiye mwenye kutii. Lakini matendo yote haya yamepatikana kupitia matakwa na uwezo ambavyo vimeumba Allaah ('Azza wa Jall). Mambo yamekuwa wazi na himdi zote ni za Allaah.

Tunasema kuwa moto unaunguza, lakini Allaah (Ta'ala) ndiye kaumba kuunguza kwake. Hauunguzi peke yake. Unaunguza kwa kuwa Allaah (Ta'ala) ndiye kaufanya uunguze. Kwa ajili hiyo moto ambaa Ibraahiyim (Swalla Allaahu 'alayhi wa sallam) alitupwa ndani yake haukuwa wenyewe kuunguza. Kwa kuwa Allaah (Ta'ala) aliuambia:

فَلْنَا يَا نَازُوكُونِي بِرَبِّنَا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ

"Tukasema: "Ee moto! Kuwa baridi na salama juu ya Ibraahiyim.""²⁰

Hivyo ukawa ni baridi na salama kwa Ibraahiyim. Kwa hiyo moto kivyake hauunguzi. Allaah (Ta'ala) ndiye kaumba ndani yake nguvu za kuunguza. Nguvu za kuunguza katika mkabala wa matendo ya mja ni sawa na matakwa na uwezo wao. Kupitia matakwa na uwezo ndio kunakuwa kitendo. Kupitia ala za kuunguza ndio kukawa kuunguza. Hakuna tofauti kati ya hali hizo mbili. Kwa vile mja ana utashi, hisia, khiyari ya kuchagua na kutenda, ndio kitendo kikawa ni chenye kunasibishwa kwake kihakika na kwa ajili hiyo akawa ni mwenye kuadhibiwa kwa yale anayoyafanya. Kwa kuwa anafanya na kuacha kwa khiyari.

²⁰ 21:69

16. Mwisho wa kitabu "al-Qadhwaa' wal-Qadar"

Tunamalizia kwa kusema ni lazima kwa muumini aridhie kuwa na Allaah kama Mola. Ina maana vilevile ya kwamba aamini mipango na makadirio ya Allaah na atambue kuwa hakuna tofauti kati ya matendo anayoyafanya na bidii ya kutafuta riziki na kutaka kukwepa muda wa kueshi uliyopangwa. Yote hayo ni sawa sawa. Yote yameandikwa. Yote yamekadiria. Kila mtu ni mwenye kusahilishiwa kwa kile alichoumbiwa kwacho.

Ninamuomba Allaah ('Azza wa Jall) atufanye mionganini mwa wenyewe kusahilishiwa matendo ya wale wenyewe furaha na atuandikie wema wetu duniani na Aakhirah. Himdi zote zinamstahikia Allaah, Mola wa walimwengu. Swalah na salaam zimwendee Mtume wetu Muhammad, kizazi chake na Maswahabah wake.

Mwisho na himdi zote zinamstahikia Allaah (Ta'ala).